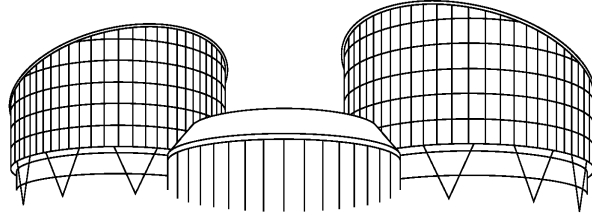

© Адвокати, кандидати юридичних наук

Олександр Дроздов та Олена Дроздова

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

**Керівні принципи щодо впровадження
процедури надання консультативного висновку,
встановленої Протоколом № 16 Конвенції
(затверджені на Пленарному засіданні Суду
18 вересня 2017 року)**

© адвокати, кандидати юридичних наук

Олександр Дроздов та Олена Дроздова

Офіційне цитування:

Guidelines on the implementation of the advisory-opinion procedure introduced by Protocol No. 16 to the Convention (as approved by the Plenary Court on 18 September 2017)

Офіційний текст англійською мовою:

https://www.echr.coe.int/Documents/Guidelines_P16_ENG.pdf

Керівні принципи щодо впровадження процедури надання консультативного висновку, встановленої Протоколом № 16 Конвенції¹

I. Вступ

1. Метою цих керівних принципів є надання практичної допомоги щодо відкриття та виконання процедури, визначеної у Протоколі № 16 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі - "Конвенція")², тим судам або судовим органам, які мають право подавати запит щодо отримання консультативного висновку. Ці керівні принципи необхідно розглядати в дусі діалогу та співпраці між національними органами влади та Європейським судом з прав людини (далі - "Суд"), що є основою цього Протоколу. Керівні принципи, які не є обов'язковими, необхідно тлумачити в світлі положень Протоколу № 16 Конвенції та відповідних Правил Регламенту Суду (дивіться Додаток I).

II. Юрисдикція Суду щодо запитів на отримання консультативних висновків

2. Стаття 1 Протоколу № 16 Конвенції надає Суду юрисдикцію надавати консультативні висновки з принципових питань, які стосуються тлумачення або застосування прав і свобод, визначених [Конвенцією](#) або протоколами до неї. Метою процедури надання консультативного висновку є наступна взаємодія між Судом та національними судами і судовими установами Договірних сторін Конвенції. Просування конструктивного діалогу між Судом та національними судами і судовими установами слугуватиме для наступного впровадження Конвенції на національному рівні відповідно до принципу субсидіарності.

3. Важливо насамперед зазначити, що процедура отримання консультативного висновку не є доступна для усіх судів або судових установ у Високих Договірних Сторонах до Протоколу. Юрисдикція Суду розповсюджується лише на запити щодо надання консультативного висновку, подані національною судовою інстанцією, яка була створена як найвищий суд або судовий орган для цілей Протоколу № 16 Високою Договірною Стороною ("призначений суд або судовий орган"). Відповідно до статті 10 Протоколу:

"Кожна Висока Договірна Сторона [Конвенції](#) при підписанні або депонуванні своїх ратифікаційних грамот чи документів про прийняття або схвалення, адресованих Генеральному Секретарю Ради Європи,

---

¹ URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_002-13/paran3#n3.

² Законом України «Про ратифікацію Протоколів № 15 та № 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст.401) було ратифіковано Протокол № 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, учинений 2 жовтня 2013 року у м. Страсбурзі (додається), який набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного строку від дати, коли десять Високих Договірних Сторін Конвенції висловили свою згоду на обов'язковість для них Протоколу, із такою заявою:

"Відповідно до статті 10 Протоколу № 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Україна заявляє, що найвищим судом, визначеним для цілей пункту 1 статті 1 цього Протоколу, є Верховний Суд". URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2156-19/paran2#n2>.

вказує судові установи, визначені для цілей [пункту 1](#) статті 1 цього Протоколу. Ця заява може бути змінена пізніше у будь-який час і таким самим чином."

4. На цій підставі національним судам або судовим органам рекомендується переконатись у тому, що вони мають повноваження подавати запит щодо надання консультативного висновку. З цією метою рекомендується проконсультуватися із доданим списком призначених судів або судових установ до прийняття будь-якого рішення про подання запиту щодо надання консультативного висновку. Суд не має юрисдикції розглядати запит, поданий інстанцією, яка не була призначена найвищим судом або судовою установою.

5. Призначений суд або судова установа застосовують Конвенцію та прецедентне право Суду до спору, який вони розглядають з урахуванням доказів сторін з цього питання. Можливо, що відповідний суд або судова установа дійдуть висновку, що справа, на їх думку, порушує нове питання права Конвенції, або факти справи не підпадають під пряме застосування прецедентного права Суду, або що існує непослідовність у прецедентному праві. За таких обставин відповідний суд або судова установа може скористатися можливістю подати запит щодо надання консультативного висновку.

6. Важливо також зазначити, що в провадженні про надання консультативного висновку Суд не може розглядати абстрактні питання положень Конвенції. У зв'язку з цим необхідно звернути увагу на два пункти.

6.1 По-перше, запит щодо надання консультативного висновку повинен впливати з розгляду справи у національних судах, які наразі розглядаються найвищим судом або судовою установою. Суд не має юрисдикції розглядати запит, який не відповідає цій вимозі.

6.2. По-друге, висновок, на отримання якого подається запит, повинен стосуватися питань або принципів питань, які стосуються тлумачення або застосування прав і свобод, визначених [Конвенцією](#) або протоколами до неї, і які вважаються відповідним судом або судовим органом, необхідними для вирішення справи. Наведені нижче рекомендації містять додаткові вказівки з цих питань. Проте, Суд не має юрисдикції також щодо оцінки, якщо це доречно, фактів справи або оцінки сутності позицій сторін щодо тлумачення національного законодавства з урахуванням положень Конвенції або прийняття рішення щодо результату провадження. Роль Суду обмежується наданням висновку щодо поданого запиту. У кінцевому підсумку, суд, який подає запит або судова установа вирішують питання, поставлені у цій справі, і, у відповідних випадках, роблять висновки, які витікають з думки Суду щодо положень національного законодавства, які застосовуються в справі, а також результат справи.

7. Консультативний висновок щодо запиту, поданого відповідним судом або судовою установою, надається Великою Палатою Суду, створеною відповідно до правила 24§ 2 (h) Регламенту Суду. Проте, важливо, щоб призначені суди або судові установи враховували, що запит щодо надання консультативного висновку спочатку розглядатиметься колегією у складі п'яти суддів Великої Палати, яка вирішить, чи приймати запит для розгляду Великою Палатою (стаття 2 Протоколу та правило 93 розділу X Регламенту Суду). Розгляд колегії буде зосереджений, по суті, на тому, чи поданий до Суду запит стосується питання або принципів питань, пов'язаних з правами та свободами, визначеними Конвенцією та Протоколами до неї, і чи відповідає він процедурним вимогам,

встановленим в статті 1 § 3 Протоколу³ та визначеним в правилі 92 §2.1 розділу X Регламенту Суду щодо його форми та змісту. У дусі співпраці, яка знаходиться в основі Протоколу, бажано, щоб призначені суди або судові органи враховували ці керівні принципи для того, щоб уникнути відхилення *de plano* запиту у зв'язку з недотримання основних матеріальних і процесуальних формальних вимог, встановлених Протоколом.

III.

Рішення щодо подання запиту про отримання консультативного висновку

8. Як вже зазначено в пункті 3 вище, повноваження вимагати надання консультативного висновку лежить на призначеному суді або судовому органі. Перелік таких судових інстанцій додається. Як зазначено в пункті 4 вище, суди або судові органи повинні ознайомитися з цим переліком до прийняття рішення стосовно того, чи мають вони повноваження вимагати консультативний висновок згідно з Протоколом.

9. Рішення щодо подання запиту для отримання консультативного висновку є необов'язковим (стаття 1§1 Протоколу та Правило 92 §1 розділу X Регламенту Суду). З урахуванням мети Протоколу (дивіться пункт 2 вище), призначений суд або судовий орган може скористатися процедурою отримання консультативного висновку, якщо він вважає, що справа, яка розглядається, ставить питання або принципові питання стосовно тлумачення чи застосування прав та свобод, визначених у Конвенції або Протоколах до неї, і, на його думку, необхідно подати запит про надання консультативного висновку для вирішення спору, який він розглядає.

IV.

Відповідний етап подання запиту для отримання консультативного висновку

10. Відповідний суд або судова установа можуть подати до Суду запит щодо надання консультативного висновку відразу ж як він визнає, що провадження в національному суді ставить питання або принципові питання щодо тлумачення чи застосування прав та свобод, визначених в Конвенції або Протоколах до неї, і він вважає, що необхідно отримати висновок Суду (стаття 1 §2 Протоколу). З урахуванням різних елементів, які стосуються повного запиту (дивіться пункти 11-17 нижче), рекомендується подавати запит до Суду лише після того, наскільки це є доречним, як були встановлені факти та юридичні питання, в тому числі питання що стосуються положень Конвенції. Залежно від позиції в національному законодавстві, цілком можливо, що одна або обидві сторони можуть взяти на себе ініціативу з цього питання при наведенні підстав у скарзі на рішення суду нижчої інстанції. У будь-якому випадку, остаточне рішення стосовно того, чи подавати запит щодо надання консультативного висновку, повинне бути прийняте апеляційним судом або судовою установою, оскільки він був визнаним найвищим судом або судовою установою для цілей цього Протоколу.

V. Форма та зміст запиту щодо надання консультативного висновку

---

³«... 3. Суд та судова установа, яка звертається із запитом, зазначає причини свого запиту і надає інформацію щодо відповідних юридичних та фактичних обставин справи, яка перебуває у провадженні. ...»

11. З урахуванням вищезазначеної мети Протоколу, процедура отримання консультативного висновку вимагає, щоб Суд надавав чіткі роз'яснення суду, який подає запит або судовій установі. Для того, щоб Суд мав можливість зробити це, необхідно вказати причини, які дали можливість відповідній судовій інстанції дійти висновку звернутися з запитом, і запит повинен бути повним та точним.

12. Важливо зазначити, що зміст будь-якого запиту про отримання консультативного висновку визначається статтею 1 §3 Протоколу № 16 та Правилем 92 § 2.1 розділу X Регламенту Суду. Такий запит повинен містити не лише питання, стосовно якого відповідний суд або судова установа намагаються отримати консультативний висновок Суду, але також наступні додаткові елементи:

(a) предмету справи в національному суді та її відповідні правові та фактичні обставини;

(b) відповідні національні законодавчі положення;

(v) відповідні питання Конвенції, зокрема, права або свободи, які є головними в справі;

(d) якщо це є доречним, стислий виклад доказів сторін під час провадження в національному суді з цього питання;

(e) якщо це можливо та доречно, власна думка суду, який подає запит або судового органу з цього питання, в тому числі будь-який аналіз, який він сам міг зробити з цього питання.

13. Зазначається, що суду або судова установа, які звертаються з запитом, залишена певна свобода дій для визначення того, чи є "відповідним" додавати стислий виклад доказів сторін з питання, яке є предметом запиту, а також того, чи є "відповідним" викладати свої власні погляди з цього питання. Це питання, які повинна розглянути відповідна судова установа. Важливим є те, що суд, який звертається з запитом, або судова установа в процесі виконання свого рішення, ставить Суд у найбільш поінформовану позицію для того, щоб він міг надати тлумачні консультативні висновки, яких потребує суд або судова установа, які звернулися з запитом, щодо застосування положень Конвенції під час провадження у національному суді.

14. Секретар Суду може, за запитом Голови, звернутися до суду, який звернувся із запитом або судової установи з метою отримання додаткової інформації про запит та супровідної документації.

15. Необхідно зазначити, що запити щодо надання консультативних висновків розглядаються Судом як пріоритетні (дивіться правило 93§2 розділу X Регламенту Суду). Якщо суд, який подає запит або судовий орган вважає, що запит вимагає термінового розгляду, він повинен повідомити про це Суд та вказати причини для подання запиту відповідно до прискореної процедури. Питання пріоритету розглядається в пунктах 29-30 нижче. Важливо негайно інформувати Суд про невідкладний характер запиту про надання консультативного висновку. З цієї причини суди, які подають запит або судові органи, в листі, який супроводжує їх запит, повинні чітко вказати своє бажання терміново розглянути це питання. Крім того, рекомендується вставити слова " **ТЕРМІНОВО: ПРОТОКОЛ № 16** " у верхній частині кожної сторінки запиту.

16. Стосовно звернення з запитом щодо надання консультативного висновку, судам, які подають запит або судовим установам пропонується застосувати наступні рекомендації:

- (a) запит повинен бути у форматі формату А4, надрукованим та мати поля не менше 3.5 см;
- (b) розмір шрифту тексту повинен бути принаймні 12 в основному документі та 10 в примітках з інтервалом 1,5;
- (в) всі числа повинні бути виражені в цифрах;
- (d) сторінки повинні бути пронумеровані послідовно;
- (e) запит не повинен розділятися на пронумеровані параграфи;
- (f) він повинен бути викладений відповідно до вимог Правила 92§ 2.1 розділу X Регламенту Суду.

17. Повний текст запиту, в принципі, не повинен перевищувати двадцяти сторінок.

VI. Мова запиту про отримання консультативного висновку

18. Повний текст запиту, як зазначено вище, може бути поданий до Суду мовою провадження в національному суді, якщо вона є офіційною мовою Високої Договірної Сторони, якій належить суд, який подає запит або судова установа. Проте, переклад запиту на англійську або французьку мови повинен бути поданий до Суду протягом встановленого ним строку (правило 34§4 Регламенту Суду).

VII. Анонімність

19. Після подання запиту щодо надання консультативного висновку Суд може гарантувати анонімність особам або установам, які беруть участь у провадженні в національному суді за власною ініціативою або на вимогу суду, який звертається з запитом, чи судової установи або сторін у цьому провадженні.

20. Суд, який звертається з запитом або судова установа повинні забезпечити, щоб будь-яка особиста інформація, яка міститься у запиті, розглядалася згідно з відповідним національним законодавством та практикою щодо анонімності (наприклад, за допомогою видалення особистих даних або гарантування анонімності особам або організаціям, які беруть участь в провадженні в національному суді).

VIII. Наслідки подання запиту щодо надання консультативного висновку на провадження в національному суді

21. Суд, який звертається із запитом або судова установа ухвалює рішення щодо зупинення провадження у справі в національному суді до отримання консультативного висновку Суду.

22. В інтересах належного проведення провадження з надання консультативного висновку в Суді, а також для підтримки своєї ефективності суд, який звертається з запитом, або судова установа повинні повідомляти Суд про будь-яку процедурну частину судового

засідання, яка може вплинути на запит, і, зокрема, якщо допущені будь-які нові сторони до провадження у національному суді.

ІХ. Судові витрати та інші витрати і юридична допомога

23. Провадження щодо надання консультативного висновку в Суді є безкоштовним. Суд не приймає рішення стосовно відшкодування судових витрат сторонам в провадженні, яке очікує рішення касаційного суду або трибунал, що є питанням, яке повинне бути врегульоване відповідно до законодавства та практики Високої Договірної Сторони, до якої належить суд, який звертається з запитом або судова установа (Правило 95 розділ X Регламенту Суду).

24. Голова Суду може прийняти рішення запросити сторону в провадженні у національному суді приєднатися до провадження щодо надання консультативного висновку. Якщо така сторона не має достатніх коштів і, якщо це можливо відповідно до національних правил, суд, який звертається з запитом може забезпечити надання юридичної допомоги стороні та покриття витрат на таку допомогу, у тому числі для сплати гонорару адвокатів, які вона має в Суді. Сам Суд також може надати юридичну допомогу, якщо сторона, про яку йде мова не отримувала допомоги відповідно до національних правил або в тому обсязі, в якому ця допомога не покриває або покриває лише частково витрати, понесені в Суді (правило 95 розділу X Регламенту Суду).

Х. Зв'язок між Судом та судом, який подає запит або судовим органом

25. Запит щодо надання консультативного висновку та відповідні документи відсилаються судом, який звертається з запитом або судовою установою безпосередньо Секретарю Суду за зареєстрованою поштовою адресою (Секретаріат, Європейський суд з прав людини, Рада Європи, F-67075 Страсбург CEDEX). Секретар підтвердить отримання запиту та надасть всю необхідну інформацію про його обробку. На цьому етапі у суд або судова установа можуть отримати звернення про доповнення його запиту, якщо він вважається недостатнім.

26. Під час звернення з запитом щодо надання консультативного висновку відповідному суду або судовій установі пропонується призначити контактну особу для Суду з метою розгляду справи.

27. Суд інформує суд, який подає запит або судовий орган про усі відповідні процедурні етапи у провадженні, в тому числі:

- (a) граничні строки для подання перекладу запиту та виготовлення додаткових матеріалів для підтвердження запиту;
- (b) рішення колегії у складі п'яти суддів за запитом;
- (c) проведення провадження у Великій Палаті, коли запит щодо надання консультативного висновку приймається колегією у складі п'яти суддів, у тому числі повідомлення про будь-які твердження, зроблені Високою Договірною Стороною, якій належить суд або судова установа, або будь-якою третьою-стороною, яка вступає в провадження;

(d) будь-яке рішення про залучення сторін в провадження в національному суді або іншої третьої сторони для приєднання до провадження у Великій Палаті;

(e) повідомлення про консультативний висновок, прийнятий Великою Палатою за запитом.

28. Суд, який звертається з запитом або судова установа повинні повідомити сторін в провадженні в національному суді про хід провадження. Якщо Голова Суду запрошує одну або обидві сторони провадження в національному суді вступити у провадження про надання консультативного висновку, Суд бере на себе цю функцію, в тому числі повідомлення про консультативний висновок, прийнятий Великою Палатою за запитом (правило 94 § 10 розділ X Регламенту Суду).

XI. Пріоритет

29. Запит про надання консультативного висновку розглядатиметься в першочерговому порядку відповідно до правила 41 Регламенту Суду. Суд, який звертається з запитом або судова установа повинні вказати, із зазначенням підстав, чи існують будь-які особливі обставини, які вимагають термінового розгляду запиту та прийняття рішення Судом без зволікань. Бажано, щоб суд, який звертається з запитом або судова установа проконсультувався зі сторонами у провадженні з цього питання та додали їх думки до підстав звернення з цим запитом. Суд визначає, чи є підстави, надані судом, який подає запит або судовим органом, такими, які обґрунтовують прискорений розгляд запиту. Суд враховує свої власні критерії, які регулюють порядок розгляду заяв, поданих відповідно до статті 34 Конвенції⁴. Рекомендовано, щоб відповідні суди або судові установи ознайомилися з цими критеріями до того, як подавати заяву про прискорену процедуру надання консультативного висновку.

30. Навіть за відсутності певного клопотання про невідкладний розгляд запиту щодо надання консультативного висновку Суд може на власний розсуд вирішити розглянути його відповідно до прискореної процедури. Суду, який звертається із запитом або судова установа буде повідомлений відповідним чином. Суд, який звертається із запитом або судова установа повинні повідомити сторін провадження в національному суді про рішення Суду. Подібним чином, якщо Суд вважає, що клопотання про прискорену процедуру розгляду запиту не є юридично обґрунтованим, він інформує про це рішення

---

⁴ Судом було створено документ під назвою «Політика пріоритетності (першочерговості) справ у Суді». У цьому документі в аспекті прешочерговості справи розподілені на 7 категорій: I. Термінові заяви (зокрема, що стосуються ризику для життя або здоров'я заявника, позбавлення свободи заявника, як безпосередній наслідок стверджуваного ним порушення його чи її прав за Конвенцією, інші обставини, пов'язані з особистим чи сімейним становищем заявника, зокрема, коли йдеться про благополуччя дитини, застосування правила 39 Регламенту Суду); II. Щодо питань, які можуть вплинути на ефективність системи Конвенції (зокрема структурна або ендемічна ситуація, що не була ще досліджена Судом, процедура пілотного рішення) або заяви, що викликають важливе питання загального інтересу (зокрема, серйозне питання, здатне мати серйозні наслідки для внутрішньої правової системи або для європейської системи); III. Заяви, у яких заявники ставлять основними питаннями скарги відповідно до статей 2, 3, 4 або 5 § 1 Конвенції ("Основні права"), незалежно від того, чи є вони повторюваними, та які спричинили прямі загрози фізичній недоторканності та гідності людини; IV. Потенційно обґрунтовані заяви на основі інших статей. V. Заяви, у яких висунуто питання, що були вже розглянуті у пілотному / провідному судовому рішенні ("усталена судова практика"); VI. Заяви, які обумовлюють причини проблем прийнятності. VII. Заяви, які є явно неприйнятними. Повний текст документу англійською мовою див.: https://www.echr.coe.int/Documents/Priority_policy_ENG.pdf.

© Адвокати, кандидати юридичних наук

Олександр Дроздов та Олена Дроздова

суд, який звернувся із запитом або судову установу, які, у свою чергу, повинні повідомити про це сторін у провадженні.

ХІІ. Наступні заходи після отримання висновку Суду

31. Суду, який звертається із запитом або судовій установі пропонується інформувати Суд про наступні заходи після отримання консультативного висновку в провадженні у національному суді та надати йому копію остаточного рішення або рішення, ухваленого у цій справі.

ХІІІ. Перегляд цих Керівних принципів

32. Суд стежитиме за функціонуванням цих Керівних принципів під час періодичного їх перегляду.

ДОДАТОК I

Зміни (напівжирним шрифтом) до Регламенту Суду до набуття чинності Протоколу № 16

Правило 1⁵ – *Визначення*

Для цілей цих Правил, якщо контекст не вимагає іншого:

(a) термін "Конвенція" означає Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод та Протоколи до неї;

(b) термін "пленарне засідання Суду" означає засідання Європейського суду з прав людини, який засідає на пленарному засіданні;

(в) термін "Велика Палата" означає Велику Палату у складі сімнадцяти суддів, створену відповідно до статті 26§1 Конвенції;

(d) термін "секція" означає палату, створену на пленарному засіданні Суду на визначений строк відповідно до статті 25 (b) Конвенції, а термін "голова секції" означає суддю, обраного на посаду голови такої секції на пленарному засіданні Суду відповідно до пункту с) статті 25 Конвенції;

(e) термін "Палата" означає будь-яку палату у складі семи суддів, створену відповідно до статті 26 §1 Конвенції, а термін "голова палати" означає суддю, який головує в такій "палаті";

(f) термін "Комітет" означає Комітет у складі трьох суддів, створений відповідно до пункту 1 статті 26 Конвенції, а термін "Голова Комітету" означає суддю, що головує у такому "Комітетом";

g) термін "одноособовий склад Суду" означає одноособове засідання судді, відповідно до пункту 1 статті 26 Конвенції;

h) термін "Суд" означає пленарне засідання Суду, Велику Палату, секцію, палату, комітет, суд в складі одного судді або колегію у складі п'яти суддів, передбачену пунктом 2 статті 43 Конвенції **та статтею 2 Протоколу № 16;**

i) термін суддя ad hoc означає будь-яку особу, яку обирають відповідно до пункту 4 статті 26 Конвенції і згідно з правилом 29 цього Регламенту, для розгляду справи у складі Великої Палати або палати;

j) термін "суддя" і "судді" означає суддів, яких обирають Парламентською Асамблеєю Ради Європи, та суддів ad hoc;

k) термін "суддя-доповідач" означає суддю, що призначений для виконання завдань, що передбачені правилами 48 і 49 цього Регламенту;

---

⁵ Зі змінами, внесеними Судом 7 липня 2003 року, 13 листопада 2006 року та **19 вересня 2016 року.**

l) термін "доповідач, що не є суддею" означає члена секретаріату Суду, уповноваженого допомагати на засіданнях Суду в складі одного судді, як передбачено в пункті 2 статті 24 Конвенції;

m) термін "делегат" означає суддю, призначеного палатою для участі в делегації; а вираз "голова делегації" означає делегата, якого палата призначає керівником своєї делегації;

n) термін "делегація" означає орган, що складається з делегатів, членів секретаріату Суду; а також будь-якої іншої особи, яку призначає палата для допомоги в роботі делегації;

o) термін "секретар" означає, в залежності від контексту, Секретаря Суду або секретаря секції;

p) терміни "сторона" і "сторони" означають:

- Договірні сторони, які є заявником та відповідачем;

- заявника (особу, неурядову організацію чи групу осіб), які звернулися зі скаргою до Суду відповідно до статті 34 Конвенції;

(q) термін "третя сторона" означає будь-яку Договірну сторону чи будь-яку зацікавлену особу, або Комісара Ради Європи з прав людини, яка, як передбачено в пунктах 1, 2 і 3 статті 36 Конвенції та статті 3 Протоколу №16, здійснила своє право представити свої аргументи в письмовій формі чи взяти участь у слуханні, якщо була на нього запрошена;

r) термін "слухання" (в однині та множині) означає усне провадження з метою прийняття рішень про прийнятність до розгляду заяви чи розгляду її по суті, про перегляд судового рішення, про надання консультативного висновку, про надання тлумачення судового рішення за запитом однієї зі сторін чи Комітету Міністрів, або з питань невиконання зобов'язань Суду;

s) термін "Комітет Міністрів" означає Комітет Міністрів Ради Європи;

t) терміни "колишній Суд" і "Комісія" означають, відповідно, Суд і Європейську комісію з прав людини, що були створені відповідно до статті 19 Конвенції.

Правило 24⁶ - Склад Великої Палати

1. Велика Палата складається із сімнадцяти суддів і щонайменше трьох суддів для заміни.

2. а) До складу Великої Палати входять Голова Суду та заступники Голови Суду і Голови секцій. Якщо заступник Голови Суду або Голова однієї із секцій не може взяти участь у засіданні Великої Палати, його заміщує заступник Голови відповідної секції.

---

⁶ У змінній редакції Суду від 8 грудня 2000 р., 13 грудня 2004 р., 4 липня 2005 р., 29 травня 2006 і 13 листопада 2006 р., 6 травня 2013 р. та 19 вересня 2016 р.

b) Суддя, обраний від Договірної сторони, якої стосується справа, чи, у разі необхідності, суддя, призначений згідно з правилами 29 чи 30 Регламенту, засідає в якості повноправного члена Великої Палати, відповідно до пунктів 4 і 5 статті 26 Конвенції.

c) При розгляді справ, які подаються згідно зі статтею 30 Конвенції, до складу Великої Палати входять також члени палати, яка відмовилась від розгляду справи на користь Великої Палати.

d) При розгляді справ, які подаються згідно зі статтею 43 Конвенції, до складу Великої Палати не входить жоден суддя, що засідав у складі палати, яка ухвалила рішення у такій справі, за винятком голови цієї палати та судді, який брав участь у засіданні, будучи обраним від Держави - Сторони у справі; також не входить до складу Великої Палати жоден суддя, що засідав у складі палати чи палат, які винесли рішення щодо прийнятності заяви.

e) Судді та судді для заміни, покликані доповнювати склад Великої Палати, якщо на її розгляд передається справа, призначаються з-поміж решти суддів, шляхом жеребкування, яке проводить Голова Суду у присутності Секретаря. Порядок проведення жеребкування встановлюються на пленарному засіданні Суду, який стежить за збалансованістю географічного складу Суду та за відображенням різних систем права Договірних сторін.

f) Якщо Велика Палата розглядає звернення в порядку статті 46§4 Конвенції, до її складу входять судді у відповідності з положеннями пункт 2 а) та е) цього правила., члени палати або Комітету, які винесли відповідне рішення по справі, що розглядається. Якщо рішення Суду було ухвалено Великою Палатою, то до її складу входять ті ж самі судді з попереднього складу. В усіх випадках, включаючи і такі, коли неможливо скликати Велику Палату в її початковому складі, судді та судді для заміни, що покликані укомплектувати склад Великої Палати, призначаються відповідно до пункту 2 е) цього правила.

g) Під час розгляду запиту відповідно до статті 46§4 Конвенції Велика Палата повинна бути створена відповідно до положень параграфу 2 (а) та (е) цього Правила.

(h) Під час розгляду запиту щодо надання консультативного висновку згідно з Протоколом № 16 Конвенції Велика Палата створюється відповідно до положень пункту 2 (а), (b) та (е) цього Правила.

3. Якщо деякі судді не можуть взяти участь у засіданні, їх заміщають запасними суддями, порядок призначення яких встановлено пунктом 2 е) цього правила.

4. Судді та запасні судді, призначені згідно з викладеними вище положеннями, засідають у складі Великої Палати до завершення провадження у цій справі. Навіть із закінченням строку їх повноважень вони продовжують брати участь у розгляді справи, якщо вони вже її розглядали по суті. Ці ж положення також застосовуються до провадження щодо надання консультативних висновків.

5. а) Колегія, у складі п'яти суддів Великої Палати, покликана розглядати клопотання про **передання справи**, подане на підставі статті 43 Конвенції, складається з:

- Голови Суду; якщо Голова Суду не може брати участь у засіданнях, його заміщує заступник Голови Суду, який має перевагу старшинства;

- двох голів секцій, визначених за ротацією; якщо голови секції, визначені таким чином, не можуть брати участь у засіданнях, їх заміняють заступники голів їх секцій;

- двох суддів, визначених за ротацією, з-поміж суддів, обраних із складу решти секцій **для роботи** в колегії на шестимісячний строк;

- щонайменше двох запасних суддів, визначених за ротацією з-поміж суддів, обраних секціями для участі у засіданнях колегії на шестимісячний строк.

b) Якщо колегія розглядає клопотання про передання справи, до її складу не входить жоден суддя, який брав участь у розгляді питання прийнятності відповідної справи або у розгляді цієї справи по суті.

c) Суддя, обраний від Договірної сторони, якої стосується клопотання про передання справи, або суддя, що є громадянином цієї країни, не може засідати у складі колегії під час розгляду цього клопотання. Не може брати участь у розгляді клопотання обраний суддя, призначений відповідною Договірною стороною на підставі правил 29 й 30 Регламенту.

d) Будь-якого члена колегії, який не може з причин, зазначених у пунктах b) чи c) брати участь у засіданнях, замінює запасний суддя, призначений за ротацією з-поміж суддів, обраних секціями для участі у роботі колегії на шестимісячний строк.

(e) Під час розгляду запиту щодо надання консультативного висновку, поданого відповідно до статті 1 Протоколу № 16 Конвенції, колегія складається відповідно до положень правила 93.

Правило 29⁷ - Судді *ad hoc*

1. a) Якщо суддя, обраний від Договірної сторони, якої це стосується, не може брати участь у провадженні в палаті, заявляє самовідвід або звільнений від провадження у справі, або якщо немає такого судді, Голова Суду обирає суддю *ad hoc*, який має право брати участь в розгляді справи відповідно до Правила 28 з переліку, поданого напередодні Договірною Стороною, який містить імена трьох з п'яти осіб, яким Договірна Сторона надала повноваження працювати *ad hoc* судьями на поновлюваний дворічний і які відповідають вимогам, викладеним в параграфі 1 (c) цього Правила.

До списку мають входити представники різної статі, до нього додаються біографічні довідки щодо кожної з зазначених осіб. Особи, імена яких зазначені у переліку, не можуть представляти інтереси сторін або третьої особи у провадженні в Суді.

---

⁷ У змінній редакції Суду від 17 червня, 8 липня 2002 р, 13 листопада 2006 р. та 29 березня 2010 р., 29 березня 2010 р., 6 травня 2013 р. та **19 вересня 2016 р.**

b) Процедура, передбачена у пункті 1 а) цього правила застосовується у випадку, коли особа, призначена у такій спосіб, не може взяти участь у розгляді справи або заявляє самовідвід.

c) Суддя *ad hoc* повинен мати належну кваліфікацію, згідно з пунктом 1 статті 21 Конвенції; і повинен відповідати усім вимогам щодо готовності бути присутнім та брати участь у засіданнях, передбаченими пунктом 5 цього правила. Впродовж дії його призначення суддя *ad hoc* не може, в жодному випадку, представляти інтереси однієї з сторін чи третю особу, які беруть участь у провадженні в Суді.

2. Голова Суду призначає іншого обраного суддю *ad hoc*, якщо:

a) на момент комунікації щодо заяви згідно з пунктом 2 правила 54 Регламенту Договірна Сторона не передала Секретарю список, зазначений у пункту 1 (а) цього Правила; або

b) якщо Голова Суду вважає, що менше, ніж три особи із зазначених у списку, відповідають вимогам, викладеним у пункті 1 (с) цього Правила.

3. Голова Суду може вирішити не призначати суддю *ad hoc* відповідно до пункту 1 (а) або 2 цього Правила до того часу, доки Договірна сторона не буде повідомлена про заяву відповідно до Правила 54§2 (b). Під час очікування рішення Голови Суду засідає перший заступник судді.

4. Суддя *ad hoc*, на початку першого після його призначення засідання, присвяченого розгляду справи, складає присягу або робить урочисту заяву, як це передбачено у правилі 3 Регламенту. Цей акт фіксується у протоколі.

5. Судді *ad hoc* повинні залишатися у розпорядженні Суду й брати участь у засіданнях палати, за умови дотримання положень пункту 2 правила 26 Регламенту.

6. Положення цього правила застосовуються *mutatis mutandis* до провадження у колегії Великої Палати у зв'язку з запитом щодо надання консультативного висновку, поданого відповідно до статті 1 Протоколу № 16 Конвенції, а також до провадження у Великій Палаті, створеної для розгляду запитів, прийнятих колегією.

Правило 34⁸ - Використання мов

1. Офіційними мовами Суду є французька й англійська мови.

2. Якщо заява подається на підставі статті 34 Конвенції, все спілкування з заявниками або їхніми представниками та всі їхні усні й письмові подання у зв'язку із заявами складаються якщо не однією з офіційних мов Суду, то однією з офіційних мов Договірних сторін, до того як Договірну сторону буде повідомлено про надходження заяви згідно з положеннями Регламенту. Якщо Договірна сторона інформується або попереджається щодо заяви згідно з положеннями Регламенту, їй надсилається текст заяви та додатки до нього мовою, якою їх було складено заявником для подання до Секретаріату.

---

⁸ У змінній редакції Суду від 13 грудня 2004 р. та 19 вересня 2016 року.

3. а) Усе спілкування із заявниками або їхніми представниками та всі усні й письмові подання заявників або їхніх представників щодо слухання чи ті, що були зроблені після повідомлення Договірної сторони про заяву, повинні бути складені однією з офіційних мов Суду, якщо тільки голова палати не дозволить продовжувати використовувати офіційну мову Договірної сторони.

б) З отриманням такого дозволу секретар Суду вживає необхідних заходів для забезпечення повного чи часткового перекладу усних або письмових подань заявника французькою чи англійською мовами, якщо Голова палати вважає це необхідним в інтересах належного здійснення провадження у справі.

с) У виняткових випадках голова палати може надати такий дозвіл за умови відшкодування всіх спричинених перекладом витрат або їх частини за рахунок заявника.

д) Якщо голова палати не вирішить інакше, всі рішення, прийняті на підставі положень, викладених вище у цьому пункті, застосовуються протягом всіх наступних етапів провадження у справі, включно з провадженням внаслідок подання клопотання про передання справи на розгляд Великої Палати чи клопотання щодо тлумачення або перегляду судового рішення згідно з правилами 73, 79 й 80 Регламенту відповідно.

4. а) Усе спілкування із Договірною стороною - стороною у справі, усі усні чи письмові подання цієї сторони повинні бути здійснені однією з офіційних мов Суду. Голова палати може дозволити Договірній стороні, якої це стосується, використовувати одну з її офіційних мов для її усних чи письмових подань.

б) З отриманням такого дозволу сторона, яка звернулася з таким клопотанням, повинна:

(i) направити переклади своїх письмових тверджень однією з офіційних мов Суду в строк, встановлений головою Палати. Якщо Сторона не подає переклад протягом встановленого строку Секретар може вжити необхідних заходів для забезпечення такого перекладу за рахунок Сторони-позивача;

(ii) взяти на себе всі витрати на переклад французькою або англійською мовою її усних подань; всі заходи по забезпеченню такого перекладу бере на себе Секретар Суду.

с) Голова палати може зажадати від Договірної сторони - сторони у справі надати у встановлений строк переклад чи стислий виклад французькою або англійською мовою всіх чи деяких додатків до її письмових подань, або будь-якого документу чи витягу з документів, які він вважатиме доцільними.

д) Вище викладені підпункти застосовуються також, *mutatis mutandis*, до третіх осіб, що вступили до справи згідно з правилом 44 Регламенту, та до випадків використання неофіційної мови третьою особою, що вступила до справи.

5. Голова палати може запропонувати Договірній стороні-відповідачеві надати переклад своїх письмових подань однією з офіційних мов Договірної сторони, з метою полегшити їх розуміння заявником.

6. Кожний свідок, експерт чи інша особа, що постає перед Судом, може використовувати свою рідну мову, якщо не володіє достатньо однією з двох офіційних мов. У такому випадку Секретар Суду вживає необхідних заходів для забезпечення усного або письмового перекладу.

7. Стосовно запиту щодо надання консультативного висновку згідно зі статтею 1 Протоколу № 16 Конвенції, суд, який подає запит або судова установа можуть подати запит, зазначений у Правилі 92 до Суду офіційною державною мовою, яка використовується під час провадження в національному суді. Якщо мова не є офіційною мовою Суду, переклад на англійську або французьку мову запиту повинен бути поданий у строк, встановлений Головою Суду.

Правило 44⁹ - Участь у справі третьої сторони

1. а) Як тільки заява, подана згідно зі статтею 34 Конвенції, повідомляється Договірній стороні-відповідачу згідно з пунктом 2 правила 53 та пунктом 2 b) правила 54 Регламенту Секретар Суду направляє одночасно копію тексту заяви кожній Договірній стороні-, громадянином якої є заявник у справі. Він також інформує таку Договірну сторону про рішення проведення усного слухання у справі.

б) Якщо, згідно із пунктом 1 статті 36 Конвенції, Договірна сторона хоче використати право надати свої зауваження у письмовій формі чи взяти участь у слуханнях, вона повинна письмово попередити про це Секретаря Суду упродовж дванадцяти тижнів після повідомлення про заяву чи сповіщення, передбачених у попередньому підпункті. Голова палати може, як виняток, встановити інший строк.

2. Якщо, згідно із пунктом 3 статті 36 Конвенції, Комісар Ради Європи з прав людини хоче використати право надати свої аргументи у письмовій формі чи брати участь у слуханнях, він повинен письмово попередити про це Секретаря Суду упродовж дванадцяти тижнів після повідомлення Договірної сторони-відповідача про заяву чи сповіщення останньої про проведення усних слухань. За виняткових обставин Голова палати може встановити інший строк.

У випадку, якщо Комісар Ради Європи з прав людини не зможе брати участь у провадженні у справі особисто, він призначає одного або декількох членів свого бюро, які будуть представляти його у Суді. Йому може допомагати адвокат.

3. а) Після ознайомлення Договірної сторони-відповідача із заявою, як цього вимагає пункт 1 правила 51 та пункт 2 b) правила 54 Регламенту, Голова палати може, на підставі пункту 2 статті 36 Конвенції та в інтересах належного здійснення правосуддя, запропонувати чи дозволити тій чи іншій Договірній стороні, яка не бере участь у процесі, або тій чи іншій заінтересованій особі, яка не є заявником, подати свої письмові зауваження або, за виключних обставин, взяти участь у слуханнях.

б) Клопотання про такий дозвіл повинні бути належним чином обґрунтовані й подаватися у письмовій формі, однією з офіційних мов, як цього вимагає пункт 4 правила 34 Регламенту, упродовж дванадцяти тижнів після ознайомлення Договірної сторони-

---

⁹ У змінений редакції Суду від 7 липня 2003 р. , 3 листопада 2006 р. та 19 вересня 2016 р.

відповідача із заявою. За виняткових обставин Голова палати може встановити інший строк.

4. а) У справах, які має розглядати Велика Палата, строки, визначені у попередніх пунктах, починаються з дати повідомлення сторін у справі про рішення палати відмовитися від розгляду справи і передати її на розгляд Великої Палати згідно з пунктом 1 правила 72 Регламенту, або про рішення колегії Великої Палати задовольнити клопотання однієї зі сторін у справі про передачу справи до Великої Палати на підставі пункту 2 правила 73 Регламенту.

б) За виняткових обставин Голова палати може прийняти рішення про подовження строків, встановлених цим правилом, якщо наведено достатньо підстав для обґрунтування такого заходу.

5. Пропозиція чи дозвіл, зазначені у пункті 3 а) цього Правила, надаються на певних умовах, серед яких - дотримання строку, встановленого Головою палати. У разі невиконання цих умов Голова може винести рішення не долучати зазначені зауваження до матеріалів справи чи обмежити участь у слуханні тією мірою, яку він вважає доцільною.

6. Письмові зауваження, подані відповідно до цього Правила, мають бути виконані однією з офіційних мов, як це передбачено пунктом 4 Правила 34 Регламенту. Секретар Суду передає ці зауваження сторонам у справі, які мають право відповісти на них письмово або, якщо це потрібно, усно, під час слухання, за умови дотримання ними встановлених Головою палати умов, у тому числі щодо встановлених ним строків.

7. Положення цього правила застосовуються, *mutatis mutandis*, до провадження у Великій Палаті, створеній щодо надання консультативних висновків згідно зі статтею 2 Протоколу № 16 Конвенції. Голова Суду визначає строки, які застосовуються до третіх сторін, які беруть участь у справі.

Розділ IX - Консультативні висновки відповідно до статей 47, 48 та 49 Конвенції¹⁰

Правило 82¹¹

У провадженнях з приводу надання консультативних висновків за запитами Комітету Міністрів Суд застосовує, окрім положень статей 47, 48 та 49 Конвенції, положення, що наведене нижче. Суд застосовує також інші положення цього Регламенту, такою мірою, якою він вважає це необхідним.

Розділ X – Консультативні висновки згідно з Протоколом № 16 Конвенції¹²

Правило 91 – Загальне

У провадженні щодо надання консультативних висновків, з запитом про які звертаються суди або судові установи, визначені Договірними Сторонами відповідно

¹⁰ Внесений Судом 19 вересня 2016 року.

¹¹ Зі змінами, внесеними Судом 19 вересня 2016 року.

¹² Внесений Судом 19 вересня 2016 року.

до статті 10 Протоколу № 16 Конвенції, Суд, окрім положень цього Протоколу, застосовує наступні положення. Він також застосовує інші положення цих Правил у тому обсязі, у якому він вважає це доречним.

Правило 92 –Звернення із запитом щодо надання консультативного висновку

1. Відповідно до статті 1 Протоколу № 16 Конвенції, суд або судова установа Договірної Сторони цього Протоколу може подати запит до Суду для отримання консультативного висновку з принципів питань, які стосуються тлумачення або застосування прав і свобод визначених в Конвенції та Протоколами до неї. Будь-який такий запит повинен подаватися до Секретаріату Суду.

2.1 Запит повинен бути обґрунтованим і в ньому повинні бути викладені

(a) предмету справи в національному суді та її відповідні правові та фактичні обставини;

(b) відповідні національні законодавчі положення;

(в) відповідні питання Конвенції, зокрема, права або свободи, які є ключовими у справі;

(d) якщо це є доречним, стислий виклад доказів сторін під час провадження в національному суді з цього питання;

(e) якщо це можливо та доречно, власна думка суду або судової установи, які звертаються із запитом з цього питання, в тому числі будь-який аналіз, який він сам міг зробити з цього питання.

2.2. Суд або судова установа, які звертаються із запитом повинні подати будь-які додаткові документи, які стосуються відповідних юридичних та фактичних обставин справи, яка розглядається.

2.3 Суд або судова установа, які звертаються із запитом повідомляють Секретаря у випадку відкликання запиту. Після отримання такого повідомлення Суд припиняє провадження.

Правило 93 - Розгляд запиту колегією

1.1 Запит щодо надання консультативного висновку розглядається колегією у складі п'яти суддів Великої Палати. Колегія складається з

(a) Голови Суду. Якщо Голова Суду не бере участі у засіданні, його замінюють заступник Голови Суду, який має перевагу старшинства;

(b) двох голів секцій, визначених за ротацією. Якщо Голови секції, визначені таким чином, не можуть брати участь у засіданнях, їх заміняють заступники голів цих секцій;

(с) судді, визначеного за ротацією, з-поміж суддів, обраних із складу решти секцій для роботи в колегії на шестимісячний строк;

(d) судді, обраного стосовно Договірної Сторони, до якої належить суд або судова установа, які звертаються із запитом, або, за необхідності, судді, призначеного відповідно до правила 29; і

(е) принаймні двох запасних суддів, призначених за ротацією з-поміж суддів, обраних Секціями на посаду в колегії на шестимісячний строк.

1.2 Судді, які працюють в колегії, продовжують працювати там, якщо вони брали участь у розгляді запиту про надання консультативного висновку і остаточне рішення щодо нього не було прийняте на дату закінчення строку їх призначення для роботи в колегії.

2. Запити щодо надання консультативних висновків розглядаються як пріоритетні відповідно до правила 41.

3. Колегія Великої Палати приймає цей запит, якщо вона вважає, що він відповідає вимогам статті 1 Протоколу № 16 Конвенції.

4. Колегія викладає підстави для відмови у прийнятті запиту.

5. Суд, який звернувся із запитом, або Договірна Сторона, якій він належить, повідомляється про рішення комісії щодо прийняття або відмови у прийнятті запиту.

Правило 94 - Розгляд справи після прийняття запиту колегією

1. Якщо колегія приймає запит щодо надання консультативного висновку відповідно до правила 93, Велика Палата створюється відповідно до пункту 2 (h) правила 24 для розгляду запиту та надання консультативного висновку.

2. Голова Великої Палати може запропонувати суду або судовій установі, які звертаються із запитом надати будь-яку додаткову інформацію, яка вважається необхідною для з'ясування обсягу запиту, або їх власні думки з питання, поставленого у запиті.

3. Голова Великої Палати може запропонувати сторонам у провадженні в національному суді подавати письмові зауваження та, за необхідності, взяти участь в усних слуханнях у справі.

4. Письмові зауваження або інші документи надсилаються Секретарю в межах граничних строків, встановлених Головою Великої Палати.

5. Копії будь-яких тверджень, поданих відповідно до положень Правила 44, надсилаються до суду або судової установи, які звернулися із запитом, які мають можливість прокоментувати ці твердження.

6. Після закінчення письмової процедури Голова Великої Палати вирішує, чи необхідно проводити усні заслуховування сторін у справі.

7. Консультативні висновки приймаються більшістю голосів Великої Палати. В них повинна бути вказана кількість суддів, яка складає більшість.

8. Будь-який суддя, якщо він або вона має бажання, може додати до консультативного висновку Суду окрему думку, яка співпадає або не співпадає з консультативним висновком, або звичайну заяву про незгоду.

9. Консультативний висновок підписується Головою Великої Палати та Секретарем. Оригінальний екземпляр, належним чином підписаний, розміщується в архіві Суду. Секретар надсилає засвідчені копії суду або судовій установі, які звернулися із запитом та Договірній Стороні, якій належить цей суд або судова установа.

10. Будь-яка сторона, яка взяла участь у провадженні відповідно до статті 3 Протоколу № 16 Конвенції та Правила 44 Регламенту Суду, також отримує копію консультативного висновку.

Правило 95 - Витрати на провадження щодо надання консультативного висновку та на юридичну допомогу

1. У випадках, коли Голова Великої Палати запропонував стороні в провадженні в національному суді взяти участь у провадженні щодо надання консультативного висновку відповідно до Правила 44§7 та Правила 94§3 рішення про відшкодування витрат цієї сторони не приймається Судом, але визначається відповідно до законодавства та практики Договірної Сторони, якій належить суд або судова установа, які звернулися із запитом.

2. Положення розділу XII застосовуються *mutatis mutandis*, якщо Голова Великої Палати запропонував відповідно до Правила 44§7 та Правила 94§3 цього розділу стороні в провадженні в національному суді взяти участь у провадженні щодо надання консультативного висновку і ця сторона не має достатніх коштів для того, щоб покрити всі або частину витрат.

ДОДАТОК II
Список судів або судових органів, призначених Високими Договірними
Сторонами відповідно до статті 10 Протоколу № 16

Застереження та декларації до Угоди № 214 - Протокол № 16 Конвенції про захист прав людини та основних свобод

Декларації, чинні від 18.09.2017

Статус від 17.04.2018

Албанія

Декларація, яка міститься в документі про ратифікацію, передана на зберігання 22 липня 2015 року – Оригінал англійською мовою.

Відповідно до статті 10 Протоколу № 16 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Республіка Албанія заявляє, що національними судами, визначеними для цілей статті 1 §1 Протоколу, є Верховний суд Республіки Албанія та Конституційний суд Республіки Албанія.

Статті, які застосовуються: 1, 10

Вірменія

Декларація, яка міститься в Note Verbale Міністерства закордонних справ Вірменії, передана на зберігання разом з документом про ратифікацію 31 січня 2017 року – Оригінал англійською мовою.

Відповідно до статті 10 Протоколу № 16 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Республіка Вірменія визначає наступні національні суди для цілей статті 1 §1 цього Протоколу:

Конституційний суд Республіки Вірменія

Касаційний суд Республіки Вірменія

Статті, які застосовуються: 1, 10

Естонія

Декларація, яка міститься в документі про ратифікацію, передана на зберігання 31 серпня 2017 року – Оригінал англійською мовою.

Відповідно до статті 10 Протоколу, Естонська Республіка заявляє, що судом, визначеним для цілей статті 1 §1 Протоколу, є Верховний суд Естонії.

Стаття, яка застосовується: 10

Фінляндія

Декларація, яка міститься в документі про ратифікацію, передана на зберігання 7 грудня 2015 року – Оригінал англійською мовою

Відповідно до статті 10 Протоколу Республіка Фінляндія заявляє, що найвищими судами та судовими установами Фінляндії, визначеними для цілей статті 1 §1 Протоколу, є Верховний суд, Верховний адміністративний суд, Суд з трудових спорів та Суд зі справ, пов'язаних зі страхуванням.

Статті, які застосовуються: 1, 10.

Франція

Декларація, яка міститься в документі про ратифікацію, передана на зберігання 12 квітня 2018 року – Оригінал французькою мовою.

Відповідно до статті 10 Протоколу № 16 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, уряд Франції заявляє, що юрисдикцію, визачену для цілей статті 1 §1 Протоколу, має Конституційна рада, Державна рада та Касаційний суд.

Статті, які застосовуються: 1, 10.

Грузія

Декларація, яка міститься в документі про ратифікацію, передана на зберігання 6 липня 2015 року – Оригінал англійською мовою.

Відповідно до статті 10 Протоколу № 16 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і для цілей статті 1 §1 цього Протоколу, Грузія призначає Верховний суд Грузії та Конституційний суд Грузії судами, які можуть звертатися із запитом до Європейського суду з прав людини для отримання консультативних висновків з принципових питань щодо тлумачення або застосування прав і свобод, визначених Конвенцією або протоколами до неї.

Статті, які застосовуються: 1, 10.

Литва

Декларація, яка міститься в документі про ратифікацію, передана на зберігання 2 вересня 2015 р. – Оригінал англійською мовою.

Відповідно до статті 10 Протоколу № 16 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Литовська Республіка заявляє, що найвищими судами та судовими установами у Литовській Республіці, які можуть звертатися із запитом до Європейського суду з прав людини для отримання консультативного висновку з принципових питань щодо тлумачення або застосування прав і свобод, визначених у Конвенції про захист прав людини та основних свобод, або протоколах до неї, є Конституційний Суд Литовської Республіки, Верховний Суд Литви та Верховний адміністративний суд Литви.

Стаття, яка застосовується: 10.

Румунія

Декларація, яка міститься в Note Verbale Постійного представництва Румунії, передана під час підписання цього документа, 14 жовтня 2014 року – Оригінал англійською мовою.

Відповідно до статті 10 Протоколу № 16 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, уряд Румунії призначає наступні національні суди для цілей статті 1 §1 цього Протоколу:

Верховний суд касації та юстиції
Конституційний Суд
Апеляційний суд Алба Юлії
Апеляційний суд Бакеу
Апеляційний суд Брашова
Апеляційний суд Бухаресту
Апеляційний суд Клужу
Апеляційний суд Констанци
Апеляційний суд Крайови
Апеляційний суд Галацу
Апеляційний суд Ясси
Апеляційний суд Орадї
Апеляційний суд Пітешті
Апеляційний суд Плоєшті
Апеляційний суд Сучави
Апеляційний суд Тиргу-Мурешу
Апеляційний суд Тімішоари.

Ця Декларація набуває чинності в момент ратифікації Протоколу відповідно до пункту 1b статті 7 та статті 10 Протоколу.

Статті, які застосовуються: 1, 10.

Сан-Маріно

Декларація, яка міститься в Note Verbale Міністерства закордонних справ Сан-Маріно від 4 лютого 2015 року, передана на зберігання одночасно з документом про ратифікацію, 16 лютого 2014 року – Оригінал англійською мовою.

Відповідно до статті 10 Протоколу № 16 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Республіка Сан-Маріно заявляє, що юрисдикцію, призначену для цілей статті 1 §1 цього Протоколу, є Суд Республіки Сан-Маріно.

Ця Декларація набуває чинності в момент ратифікації Протоколу відповідно до пункту 1b статті 7 та статті 10 Протоколу.

Статті, які застосовуються: 1, 10.

Словенія

Декларація, яка міститься в документі про ратифікацію, передана на зберігання 26 березня 2015 року. – Оригінал англійською мовою.

Відповідно до статті 10 Протоколу, Республіка Словенія заявляє, що національними судами для цілей статті 1 §1 Протоколу щодо звернення із запитами про надання консультативних висновків до Європейського суду з прав людини є Верховний суд Республіки Словенія та Конституційний Суд Республіки Словенія.